

LATVIJAS BANKA
EIROSISTĒMA

Informācija par monētu iegādi pa tālruni +371 67022722.
Latvijas Bankas kases atrodas K. Valdemāra ielā 1B, Rīgā,
un Teātra ielā 3, Liepājā.

Monētu iegāde internetā: www.e-monetas.lv

Call by phone +371 67022722 for information on purchasing the coins.

The Cashier's Offices of Latvijas Banka are situated
at K. Valdemāra iela 1B, Riga, and Teātra iela 3, Liepāja.

Buying coins on the internet: www.e-monetas.lv.
info@bank.lv www.bank.lv

KALĒJS KALA DEBESĪS

SMITH FORGES IN THE SKY

*Kalējs kala debesīs,
Ogles bira Daugavā;
Es paklāju villainīti,
Man piebira sudrabiņa.*

Dainas rindas, kas iekaltas Latvijas Bankas latviešu tautasdziesmām veltītajā kolekcijas monētā, ir poētisks vēstījums, papildināts ar mākslinieka Edgara Folka zīmējumiem. Monētas aversā bārdains jātnieks senlatviešu varoņa tērpā raida uz visām pusēm ugunīgus zibeņus. Savukārt monētas reversā zemē klātajā sagšā no debesīm birst sudraba rotaslietas.

Skarbaiss vīrs zirgā personificē dabas stihiju, kas nes ražībai un labklājībai nepieciešamo debesu veldzi. Latviešu mitoloģijā šo debesu kalēju dēvē par Pērkonu jeb Pērkoņtēvu, kam ir itin prāva ģimene – māte, meitas, dēli un arī vedekla. Daudzās tautasdziesmās pieminēti pat deviņi Pērkona dēli, kas ir arī stabulētāji un bungu sitēji. Pērkona meitas ir lietus radītājas, viņa sieva tāpat sijā lietu, bet spēj arī ducināt. Pērkoņtēva ieroči ir gan zobens, gan pātaga, arī dzelzs rīkste, lode, bulta un ugunīga milna. Viņa līdzinieku virkni citu tautu mitoloģijā aizsāk seno romiešu Jupiters un varenais sengrieķu Zevs. Par Pērkona popularitāti tagadējā Latvijas teritorijā liecina piemēram, Daugavpils jezuītu 1734. gadā pierakstīts vērojums par Svēto Pērkonu, kuram lauka vidū nests medalus.

Pērkoņtēvs biežāk tikai pabaida un dod laukiem auglību lietus veidā. Sidrabiņa lāses veldzē augus, ļauj Rīgas meitām velēt zīda paladziņus un dara pilnākus zemnieku makus. Sudrabs pārtop saktās, aprocēs, gredzenos, piespraudēs, vainagos un citās rotās.

Dabas priekšmetu un dabas parādību personificēšana un dievināšana tautasdziesmās bijusi tik ierasta, ka Krišjāņa Barona (1835–1923) Dainu skapī, kas kopš 2001. gada ietverts UNESCO programmas "Pasaulē atmiņa" (*Memory of the World*) Starptautiskajā reģistrā, šādām dainām gana liela vieta un kopā ar Pērkonu jeb Debesu kalēju rotājas Saule un Saules meitas, Mēness un zvaigžņu pulks. Dainu skapis, kas ir "Latvju dainu" – pirmā pilnīgā latviešu tautasdziesmu izdevuma (1894–1915) – oriģinālkartotēka, ietverts Latvijas Kultūras kanoņa sadaļā "Tautas tradīcijas", jo "Latvju dainu" tapšana bija viens no latviešu nācijas izveides pirmajiem soļiem. Tekstu klasifikācijas sistēma, kas radīta gandrīz 218 tūkstošiem dainu, ir ideāls tautasdziesmu iedalījuma paraugs, gan kārtojot tās pēc cilvēka mūža posmiem un rituāliem, gan izceļot darba, kara, gadskārtu svētku, mītiskās un nerātās dziesmas.

Vārds "dainas", kas savulaik patapināts no lietuviešu valodas, kļuvis par atslēgas vārdu tautasdziesmu tradīcijai un Krišjāņa Barona veikumam un par latviskās identitātes simbolu. Dainu skapis tagad ir daļa no Latviešu folkloras krātuves materiālu krājuma un glabājas Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, bet mītiskās tautasdziesmas vēl arvien spēj sugestēt un ļauj reizēm palūkoties pasaulē gandrīz vai ar bērna acīm. Gaišās joslas mijas ar tumšajām gan dzīvē, gan dainās. Sudraba dzirksts liek pasaulei uzmirdzēt.

Nominālvērtība – 5 eiro, metāls – 925° sudrabs, svars – 31.47 g, diametrs – 38.61 mm, kvalitāte – *proof*, monētas josta – ar uzrakstu.

Monētas dizainu izstrādājis Edgars Folks, tās ģipša modeli veidojusi Ligita Franckeviča.

Monētas kaltas *Koninklijke Nederlandse Munt* (Nīderlande).

Face value: 5 euro; metal: silver of .925 fineness; weight: 31.47 g; diameter: 38.61 mm; quality: proof; edge: lettered.

The coin has been designed by Edgars Folks, modelled by Ligita Franckeviča, and struck by *Koninklijke Nederlandse Munt* (the Netherlands).

*Smith forges in the sky,
The coals burst into the Daugava;
I spread my shawl on the ground
And collect a pile of silver.*

This Latvian folk song is featured on Latvijas Banka's collector coin which is dedicated to all Latvian folk songs and bears a poetical message enhanced by the drawings of artist Edgars Folks. The obverse of the coin features a bearded rider wearing an ancient Latvian hero's outfit and throwing lightning bolts all around. The reverse of the coin features a shawl spread on the ground and silver jewelry falling from the sky.

The fierce rider personifies the element of nature pouring down from the heavens the nourishment required for fertility and prosperity. In the Latvian mythology, this heavenly smith is called Thunder or Father Thunder and he has quite a big family: mother, daughters, sons and even a daughter-in-law. Many folk songs mention as many as nine sons of Thunder who also play the pipe and beat the drums. The daughters of Thunder create rain, his wife sifts the rain, but she can also rumble. Father Thunder can be armed with a sword, a whip, an iron rod, a bolt, an arrow and a fiery bludgeon. His counterparts in the mythology of other nations are Jupiter, the ancient Roman god, and the mighty Zeus of the ancient Greeks. Thunder was very popular on the present-day territory of Latvia as suggested by, for example, an observation made by the Jesuits of Daugavpils in 1734 describing how mead was brought to the middle of a field as an offering to the Holy Thunder.

Most of the time, Father Thunder only scares us and showers fertile rain on the fields. The silver drops quench the thirsty plants, make the farmers wealthier and the maidens of Riga can now wash their silk sheets. The silver is transformed into brooches, bracelets, rings, pins, crowns and other pieces of jewelry.

Personification and worship of objects of nature and natural phenomena was so common in folk songs that this category of folk songs takes up quite a lot of space in Krišjānis Barons (1835–1923) Cabinet of Folk Songs which is featured on the list of Registered Heritage of UNESCO's Memory of the World Programme since 2001. Thunder or the Heavenly Smith is accompanied by Sun and the daughters of Sun, Moon and an array of stars. The Cabinet of Folk Songs, which is an original card catalogue of the first complete compilation of Latvian folk songs (1894–1915), has been included in the Folk Traditions section of the Latvian Cultural Canon as the compilation process was one of the first steps in the establishment of the Latvian nation. The perfect textual classification system created for almost 218 thousand folk songs groups the folk songs based on the stages of a human life and rituals or according to certain categories, i.e. folk songs related to work, war, annual festivities, mythical and naughty folk songs.

The Latvian name for folk songs, *dainas*, is borrowed from Lithuanian and has become a key word for the folk song tradition and the accomplishments of Krišjānis Barons as well as a symbol of the Latvian identity. The Cabinet of Folk Songs now forms a part of the Latvian folklore collection and is located in the the Latvian National Library, while the mythical folk songs are still able to mesmerise us and sometimes enable us to look at the world almost like through the eyes of a child. There are bright and dark days in life as well as in folk songs. Silver sparks light up the world.